

3. Кучерук О. Я. Факторний аналіз підготовки фахівців з прикладної математики у вищій школі / О. Я. Кучерук // Теорія та методика вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін: зб. наук.-метод. праць; гол. ред. В. І. Тишук. – Рівне: РВВ РДГУ, 2008. – Вип. 11. – С. 14–17.

4. Лузік Е. Методологічна основа системи неперервної освіти. Інтегровані навчальні курси / Е. Лузік, Н. Ладогубець // Другий укр. педагогічний конгрес: зб. матеріалів конгресу. – Львів: Камула, 2006. – С. 287–303.

5. Маригодов В. К. Педагогика и психология: аспекты активизации творчества и готовности к профессиональной деятельности: учеб. пособие / В. К. Маригодов, С. Е. Моторная. – К.: Професионал, 2005. – 192 с.

Анотація

О.Я.Кучерук

Анализ процесса адаптации студентов-первокурсников к условиям обучения в вузе

В статье рассматриваются вопросы адаптации студентов-первокурсников к условиям обучения в вузе. Определены уровни адаптации и факторы, которые влияют на процесс адаптации студентов первого курса.

Ключевые слова: адаптация, уровни адаптации, факторы адаптации.

Summary

O.Ya.Kucheruk

Analysis of the Process of Adaptation of the First Year Students to Conditions of Training in High School

The questions of adaptation of the first year students to conditions of training in high school are considered in the article. The levels of adaptation are determined. The factors, which influence the process of adaptation of the first year students to conditions of training, are shown.

Key words: adaptation, levels of adaptation, factors of adaptation.

Дата надходження статті:

„22” червня 2010 р.

УДК 378.147:811.112.2+81.243(045)

Н.І.МАЗУРЕНОК,

викладач

(м.Хмельницький)

Формування комунікативної компетенції у студентів вищих педагогічних навчальних закладів на заняттях з німецької мови

Стаття присвячена проблемі формування комунікативної компетенції у студентів вищих педагогічних навчальних закладів на заняттях з німецької мови шляхом використання активних, нетрадиційних форм і методів комунікативного спілкування.

Ключові слова: комунікативна компетенція, комунікативний метод, форми і методи комунікативного спілкування.

Постановка проблеми у загальному вигляді ... Інтеграція України у світовий простір обумовлює необхідність розглядати іноземну мову як важливий засіб міжнаціональних та міжкультурних взаємин, вимагає від вищої школи підготовки таких фахівців, які б змогли гідно представляти інтереси своєї Батьківщини за її межами, використовувати кращі науково-технічні надбання різних країн, переймати інноваційний досвід роботи в тій чи іншій галузі. При цьому – були здатні вільно спілкуватися з представниками наукового світу, своїми зарубіжними колегами, використовувати іноземну мову як інструмент спілкування в діалозі культур і цивілізацій сучасного світу. Тому в усіх вищих навчальних закладах, враховуючи вимоги Болонської декларації, важливого значення набуває проблема забезпечення якісного вивчення іноземної мови, практичне оволодіння навичками іншомовного спілкування і формування на цій основі комунікативної компетенції майбутніх фахівців.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблема формування комунікативної компетенції стала предметом інтенсивних наукових розробок учених упродовж останніх років. Їй присвячені праці психологів, педагогів, соціологів, фахівців у галузі іноземної мови, педагогічного менеджменту. Комунікативний підхід визначився в результаті методичного осмислення наукових досягнень в галузі лінгвістики – теорії комунікативної лінгвістики і психології та теорії діяльності, що знайшло відображення в роботах з психології та методики навчання іноземних мов (О.О.Леонтьєв, І.О. Зимня, Ю.І.Пассов, С.Ф.Шатілов, Г.В.Рогова та ін.).

Дослідженню проблеми підготовки спеціалістів до професійно-ділового спілкування значну увагу приділяли такі науковці, як Н.М. Богомоллова, І.П. Вачков, І.П. Волков, Ю.М. Ємельянов, Ю.М. Жуков, В.П. Захаров, Г.О. Ковальов, М.М. Коряк, О.С. Кузьміна, А.Г. Лідерс, В.Г. Лоос, Г.І. Марасанов, М.Т. Оганесян, Л.А. Петровська, В.В. Петрусинський, П.В. Растянников, Н.В. Самоукіна, О.Л. Свенцицький, Н.Ю. Хряцова, Т.С. Яценко та інші. В їх працях розглянуті соціально-психологічні аспекти комунікативної підготовки майбутніх спеціалістів. Разом з тим, сьогодні значно менше уваги приділяється обґрунтуванню педагогічних умов і шляхів цілеспрямованого формування ефективного ділового спілкування, розвитку комунікативної активності у майбутніх фахівців. Методика викладання іноземної мови потребує поповнення робочого арсеналу викладачів тими прийомами, формами і

методами, які забезпечують найкращий результат у здійсненні інтерактивної комунікації та формуванні комунікативної компетенції у студентів – майбутніх педагогів.

Формування цілей статті... Дана стаття спрямована на обґрунтування педагогічно ефективних умов використання активних, нетрадиційних форм і методів для формування комунікативної компетенції у студентів вищих педагогічних навчальних закладів на заняттях з німецької мови.

Виклад основного матеріалу... Практичні потреби навчання іноземних мов визначають пріоритет тих чи інших методів. На сучасному етапі розвитку методики викладання іноземних мов (зокрема німецької) перевага надається структурно зорієнтованим методам, які спрямовані на формування конкретних навичок вимови, відбір лексичного матеріалу, граматичного оформлення висловлювання, та комунікативно зорієнтованим, спрямованим на формування умінь адекватно висловлювати думки іноземною мовою.

Реалізація комунікативного підходу в навчальному процесі з іноземної мови означає, що формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь відбувається шляхом залучення студентів до іншомовної мовленнєвої діяльності. Оволодіння навичками говоріння, аудіювання, читання та письма здійснюється шляхом реалізації вказаних видів мовленнєвої діяльності в процесі виконання вправ, які моделюють ситуації реального спілкування. У зв'язку з цим навчальна діяльність студентів організується таким чином, щоб вони виконували вмотивовані дії з мовленнєвим матеріалом для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення цілей та намірів спілкування.

З позицій комунікативного підходу процес навчання іноземної мови будується адекватно реальному мовленнєвому спілкуванню, тобто навчання є моделлю процесу мовленнєвої комунікації. Проте воно не може повністю співпадати з процесом комунікації, який має місце в реальному житті, оскільки навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах відбувається в умовах рідномовного оточення. (Йдеться про максимальне зближення процесів навчання і реального спілкування за такими найважливішими параметрами як комунікативно вмотивована мовленнєва поведінка викладача та студентів і предметність процесу спілкування, що забезпечується ретельним відбором комунікативно-мовленнєвих тем, ситуацій, які віддзеркалюють інтереси та потреби студентів).

Прийнятий в сучасній вітчизняній методиці комунікативний підхід до навчання іноземних мов зумовлює вибір цілей, згідно з якими визначаються принципи, зміст, методи, прийоми та засоби навчання [4, с.39].

Основним принципом комунікативно зорієнтованого навчання є активна й вільна участь кожного студента у спільній мовленнєвій діяльності, для успішної реалізації якої необхідно забезпечити, на думку О.В. Столяренко, такі позитивні, сприятливі умови:

- стимулювання у студентів, які вчать спілкуватися німецькою мовою, можливості вільного висловлювання своїх думок у процесі взаємодії з іншими учасниками спілкування;
- створення ситуацій, за яких кожен учасник є у центрі уваги викладача, своїх однокласників;
- залучення студентів до виконання таких комунікативних вправ і завдань, невід'ємною частиною яких є знання мови і самовираження особистості;
- створення на занятті з іноземної мови позитивного психологічного клімату, коли учасники спілкування, не боячись припуститись помилки, вільно висловлюють свої думки; побудова міжособистісних взаємин на засадах толерантності, співпереживання, емпатії, розумінні іншого;
- підбір такого мовного матеріалу, який відповідає мовленнєво-мисленнєвим можливостям тих, хто спілкується [6].

Не менш важливою умовою формування комунікативних умінь та навичок є інформативна компетенція студентів, які навчаються спілкуванню німецькою мовою. Вона включає в себе такі елементи:

- інформаційні „фрейми” – орієнтацію в певній галузі знань;
- сформовані знання;
- загальну орієнтацію у мовній картині світу;
- фонові знання – загальний кругозір, інтелектуальний рівень розвитку;
- основні світоглядні установки [5].

Вищезазначені умови, на наш погляд, є надзвичайно важливими в процесі навчання іноземної мови і відіграють суттєву роль у формуванні комунікативної компетенції майбутніх педагогів.

Активізація процесу спілкування студентів на заняттях з німецької мови забезпечується також при умові розвитку комунікативних умінь, які О.В.Столяренко умовно поділяє на три блоки:

1. Оволодіння навичками говоріння, усного висловлювання, уміння спілкуватися з однолітками на різноманітну тематику.
2. Формування навичок діалогічного мовлення (використання різноманітних видів діалогу, у тому числі розпитування, отримання потрібної інформації, обмін думками і т. ін.).
3. Розвиток монологічного мовлення у студентів (висловлювання з того чи іншого приводу, переказ почутого, побаченого або прочитаного, обмін враженнями і т. ін.) [6].

З метою формування комунікативної компетенції у студентів на заняттях з іноземної мови О.В.Столяренко пропонує використовувати такі методи спілкування: комунікативні ігри, комунікативні стимуляції, вільне спілкування.

Комунікативно зорієнтоване навчання іноземної мови, за Я.В.Ушаковою, може здійснюватися шляхом використання завдань „інформаційної нерівності”. Наприклад:

- усім учасникам навчально-рольової гри роздають картинки однакового сюжету, але з деякими відмінностями; необхідно виявити за допомогою питань відмінність, не маючи можливості бачити картинку партнера;
- студенти отримують фрагменти тексту з відсутніми деякими відомостями, потрібно поповнити недостачу інформації;
- один студент володіє інформацією, якої немає у іншого, її необхідно отримати у процесі обговорення;
- студенти мають різні точки зору, а потрібно виробити єдину думку, дійти до спільного висновку;
- учасники розмови мають різні докази, які потрібно зіставити і узагальнити [2].

Для реалізації нетрадиційних методів комунікативного спілкування на заняттях потрібно мати чітке уявлення про комунікативну організацію вивчення німецької мови. Для її здійснення важливим є ефективна форма подачі нового матеріалу, вибір ефективних методів і прийомів, які б постійно підтримували мовленнєво-мисленнєву активність студентів.

Традиційні методи, що передбачені базовою програмою, часто орієнтовані на заучування, „зазубрювання” певного матеріалу за темами, регламентованими програмою. Ці методи не завжди дають бажані результати, оскільки не спонукають тих, хто навчається, до активного „говоріння”. Їх сутність зводиться до опанування мінімальним словниковим запасом та умінням відтворити завчений діалог. Інтерес викликають методи, що стимулюють активну мисленнєву діяльність і спонукають того, хто навчається, до висловлювання думок німецькою мовою. Одним із таких прийомів у методах комунікативного спілкування є комунікативне завдання.

І.М. Берман, В.А. Бухбіндер, В.Н. Очкасова, М.С. Балабайко розглядають комунікативні завдання як ціль, поставлену в певних умовах спілкування, з яких зрозуміло, хто, що, кому, за яких умов і навіть говорить [1]. Вони допомагають викладачеві розширити межі навчальної діяльності, спонукають студентів до вирішення нових завдань спілкування за допомогою мовних засобів, завдяки створеній мовленнєвій ситуації та заздалегідь визначеній ролі. При формулюванні вказаних комунікативних завдань необхідна велика винахідливість викладача, уміння побудувати їх на цікавому матеріалі реальної дійсності, мобілізуючи також фантазію студентів. У педагога повинен накопичуватися „банк фактів”, своєрідна колекція цікавих, неординарних випадків, які можуть бути перетворені на такі завдання, що підвищують активність спілкування, стимулюючи мовленнєву творчість. Переважна більшість комунікативних завдань ґрунтується на драматизації, яка є моделлю справжнього спілкування, що зберігає його основні риси. Сутність драматизації полягає в тому, що найрізноманітніші ситуації, навіть якщо вони занадто фантастичні і казкові, занадто надумані, з психологічної точки зору завжди вмотивовані і актуальні. В них усе відбувається тут і тепер, а це, в свою чергу, наповнює їх життям і сприяє міцному засвоєнню мовного матеріалу. У комунікативних завданнях можна використовувати постійні персонажі: репортер, автор, лідер, песиміст, оптиміст, скептик, популярні казкові персонажі, улюблені герої літературних творів. Їх мовленнєва поведінка визначається професією, характером або „попереднім життям” у творі. Інколи доцільним є співставлення різних персонажів, які опинилися в одній ситуації. Наприклад: яким би чином оптиміст, песиміст і скептик оцінили виступ рок-ансамблю, який вони відвідали втрех [6].

Прикладами нетрадиційних методів спілкування можуть бути „скетч”, „рольова гра”, „круглий стіл”, „дискусія” та ін. Скетч – це коротка сценка, що розігрується згідно із запропонованою проблемною ситуацією, де вказуються дійові особи, їх соціальний статус, рольова поведінка. Скетч, на відміну від рольової гри, характеризується меншою складністю мовленнєвої поведінки персонажів. У вигляді скетчів можуть бути розіграні невеличкі сюжети соціально-побутової сфери. Важливу роль у навчальному процесі, позитивно впливаючи на формування комунікативної компетенції студентів, відіграють рольові ігри. Вони допомагають подолати комунікативний бар’єр, дають змогу моделювати ситуації реального спілкування і відрізняються, перш за все, свободою і спонтанністю мовленнєвої і немовленнєвої поведінки персонажів. Рольова гра передбачає наявність певної кількості учасників, а також ігрової проблемної ситуації, в якій вони діють. Кожен учасник у ході гри організовує свою поведінку залежно від того, як себе ведуть партнери, і від своєї комунікативної мети. Однією з активних форм роботи студентів на заняттях з німецької мови є рольове спілкування, що знаходить реалізацію у діловій грі. Однак таке спілкування на заняттях організовується відповідно до розробленого сюжету і вимагає наявності сформованих соціальних умінь. Тому в рольовій грі на заняттях німецької мови доцільно включати елементи соціального тренінгу (вправляння у спілкуванні). Прикладами подібних завдань можуть бути:

- студенти намагаються якнайшвидше вишикуватися в шеренгу відповідно до запропонованої ознаки;
- кожен учасник отримує свою фразу і намагається швидше відшукати місце в колективно складеному „оповіданні”;
- студенти підходять один до одного і з „обов’язковою” посмішкою обмінюються репліками;
- учасники утворюють зовнішнє і внутрішнє коло і, рухаючись за годинниковою стрілкою, обмінюються репліками за запропонованою тематикою);
- учасники підходять один до одного і вчаться вдало розпочинати бесіду;
- кожен висловлює задоволення від спілкування, робить іншому компліменти, говорить приємні слова на адресу співбесідника;
- учасники намагаються уявити, що думають про них інші студенти;
- оволодіння навичками уважного слухання партнера, позитивно хитаючи головою, чим виражають певне ствердження, згоду з ним.

„Круглий стіл” являє собою обмін думками з будь-якого питання, проблеми, що цікавить учасників спілкування. Той, хто бере участь у „круглому столі”, навчається висловлюватися від свого імені. Проблеми, що обговорюються за „круглим столом”, можуть бути найрізноманітнішими: соціальними, країнознавчими, морально-етичними тощо. Участь у „круглому столі” вимагає від студентів високого рівня володіння мовою і наявності певних знань з проблеми чи певної галузі знань. Тому цей метод використовують після закінчення роботи над темою або декількома сюжетними темами [5].

Однією із ефективних форм організації мовленнєвої діяльності студентів на заняттях іноземної мови є дискусія – обмін думками щодо будь-якого суперечливого питання з метою досягнення єдності у поглядах з даної проблеми. Для успішного проведення дискусії учасники повинні володіти знаннями про предмет обговорення, мати власну думку, володіти прийомами впливу на партнерів і мистецтвом ведення бесіди.

Висновки... Отже, розвиток умінь спілкування, яке організовується з метою формування у кожного студента комунікативної компетенції, найбільш ефективно може реалізовуватися за умов комунікативно зорієнтованого навчання з використанням різноманітних форм та методів комунікативного спілкування. Їх реалізація залежатиме не лише від майстерності викладача, від його уміння залучити студентів у процес активного засвоєння німецької мови, а й багато в чому визначається прагненням самих студентів до набуття і вдосконалення своїх мовних умінь і навичок в оволодінні іноземною мовою. Комунікативний характер завдань і вправ дає можливість усвідомлено оволодівати мовним і мовленнєвим матеріалом та відкриває перспективи його подальшого використання в умовах реального спілкування.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бим И. Л. К проблеме обученности иностранным языкам выпускников средней школы / Бим И. Л., Миролюбов А. А. // Иностранные языки в школе. – 2001. – №3. – С.3–10.
2. Вайсбурд Л. М. Типология учебно-речевых ситуаций / Л. М. Вайсбурд // Психолого-педагогические проблемы интенсивного обучения иностранным языкам. – М. : Просвещение, 1981. – 316 с.
3. Гембарук А. Відбір та організація навчального матеріалу з англійської мови для студентів педагогічних навчальних закладів / Алла Гембарук // Рідна школа. – 2007. – №6. – С.72–74.
4. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підруч. / [кол. авторів ; під керівн. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 1999. – 320 с.
5. Слезенко А. Місце рольових ігор у вивченні англійської мови / Аліна Слезенко // Рідна школа. – 2006. – №5. – С.50–52.
6. Столяренко О. Використання нетрадиційних методів комунікативного спілкування у навчанні англійської мови / Оксана Столяренко // Рідна школа. – 2006. – №5. – С.47–49.

Анотація

Н.И.Мазуренок

Формирование коммуникативной компетенции у студентов высших педагогических учебных заведений на занятиях по немецкому языку

Статья посвящена проблеме формирования коммуникативной компетенции у студентов высших педагогических учебных заведений на занятиях немецкого языка путем использования активных, нетрадиционных форм и методов коммуникативного общения.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, коммуникативный метод, формы и методы коммуникативного общения.

Summary

N.I.Mazurenok

Formation of Communicative Competence of Students of Higher Educational Establishments at the Lessons of German

The article deals with the actual problem of formation of communicative competence of students of Higher Educational Establishments at the lessons of German by using active, non-traditional forms and methods of communicative teaching.

Key words: communicative competence, communicative method, forms and methods of communicative teaching.

Дата надходження статті:

„17” вересня 2010 р.